

ქუჩაში დადებული ხელშეკრულება ქართული და ევროპული სამართლის მიხედვით

1. შესავალი

წინამდებარე სტატია ეხება ქუჩაში დადებული ხელშეკრულების ცნების განსაზღვრას. სტატიის ძირითადი მიზანია ქუჩაში დადებული ხელშეკრულების შინაარსის, მხარეებისა და მისი დადების ადგილის განხილვა, რათა მოხდეს ქართული სამეცნიერო დოქტრინის ამ კუთხით განვითარება; შესწავლილ იქნას ქართული სამომხმარებლო ბაზარი და მოხდეს მომხმარებელთა უფლებების რეალიზებასთან დაკავშირებული პრობლემების წარმოჩენა; ასევე, აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით არსებული ევროპული და ქართული საკანონმდებლო ბაზის მიმოხილვა და ამ უკანასკნელის სრულყოფის მიზნით რეკომენდაციების შემუშავება.

ქუჩაში დადებული ხელშეკრულება ერთგვარ ნოვაციას წარმოადგენს ქართულ სამართალში. ის სამოქალაქო სამართლის ნაწილი 1997 წელს გახდა, როდესაც ძალაში შევიდა საქართველოს ახალი სამოქალაქო კოდექსი (შემდგომში სსკ).

* იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

ქუჩაში დადებული ხელშეკრულება და მასთან დაკავშირებული სამართლებრივი საკითხები საკმაოდ აქტუალურია თანამედროვე სამყაროს უამრავ ქვეყანაში – ის სამომხმარებლო სამართალთან მჭიდრო კავშირში მყოფი ხელშეკრულებაა. სამომხმარებლო ბაზრის სამოქმედო არეალის მრავალფეროვნება და „არასახელშეკრულებო გარემოში“ ხელშეკრულების დადება, არცთუ ისე იშვიათია 21-ე საუკუნეში. თანამედროვე საქართველოშიც, მრავლად ხდება მსგავსი ტიპის ხელშეკრულებების დადება, თუმცა იმის გამო, რომ საკითხის სამართლებრივი რეგულაცია პრაქტიკულად არ არსებობს, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მაღალი გარანტიის შექმნაც ამ თვალსაზრისით თითქმის შეუძლებელია. მიუხედავად იმისა, რომ ქუჩაში დადებული ხელშეკრულება, სსკ-ში უკვე საკმაოდ დიდი ხანია მოწესრიგებულია, ამ მუხლის პრაქტიკაში გამოყენება ქართულ სამართლებრივ რეალობაში არ ხდება, რაც დაკავშირებულია ნორმის შემადგენლობის ბუნდოვანებასთან. ბუნდოვანია, როგორც ამ ტიპის ხელშეკრულებების ცნება, დადების ადგილი, ასევე მხარეები და მათი უფლება-მოვალეობები. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ 1996 წლის საქართველოს კანონი „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“, 2012 წლის 8 მაისს ძალადაკარგულად გამოცხადდა. შესაბამისად, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კუთხით, საქართველოში კანონმდებლობა პრაქტიკულად არ არსებობს.

2. ქუჩაში დადებული ხელშეკრულების სამართლებრივი რეგულაცია

ქუჩაში დადებული ხელშეკრულების ცნების განხილვისას, აუცილებელია, ყურადღება გამახვილდეს არა მარტო ქართველი კანონმდებლის მიერ მათ განსაზღვრაზე, არამედ მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული ევროპული სამართლის ქვეყნების გამოცდილება და მათ შორის განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს გერმანულ სამართალს, რადგან ქართული სამოქალაქო კოდექსის ვალდებულებითი სამართლის

ნორმათა უმრავლესობა გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის (Bürgerliches Gesetzbuch Deutschlands – BGB; შემდგომში – გსკ) მოდელის მიხედვით შეიქმნა. ნორმათა უმრავლესობა სწორედ გსკ-სა და სხვა გერმანული კანონებიდან იქნა იმპლემენტირებული.¹

ევროპულ კანონმდებლობაზე აქცენტი კეთდება ქვეყნის საგარეო კურსიდან გამომდინარე და ასევე, იმ ვალდებულებების უზრუნველყოფის მიზნით, რაც საქართველოს 2014 წლიდან გააჩნია.² კერძოდ, 2014 წლის ივნისის თვეში, მას შემდეგ, რაც ხელი მოეწერა ასოცირების შესახებ შეთანხმებას ერთი მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორე მხრივ, საქართველოს შორის (შემდგომში – ასოცირების შესახებ შეთანხმება), ქართულმა მხარემ იკისრა მთელი რიგი ვალდებულებები, მათ შორის, ქართული კანონმდებლობის ევროპულ სტანდარტებთან მაქსიმალური შესაბამისობის უზრუნველყოფა. შეთანხმების დარგობრივი თანამშრომლობის ნაწილი, კერძოდ მე-6 კარის მე-13 თავი (Consumer Policies) (345-347 მუხლები) მოიცავს მომხმარებელთა პოლიტიკასთან დაკავშირებულ საკითხებს. 345-347-ე მუხლების მიხედვით, ქართულმა მხარემ უნდა უზრუნველყოს მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მაღალი გარანტიის შექმნა და განახორციელოს საფუძვლიანი საკანონმდებლო ცვლილებები მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სფეროში. სწორედ ამ მიზანს ემსახურება პარლამენტის ევროპასთან ინტეგრირების კომიტეტის მიერ ინიცირებული კანონპროექტი „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ (შემდგომში – კანონპროექტი), რომლის ძირითადი ამოცანაა საქართველოში მომხმარებელთა უფლებების დაცვაზე ორიენტირებული კანონმდებლობის შექმნა და ამ კუთხით ევროპული ქვეყნების პრაქტიკის გაზიარება.

თითოეული ჩვენგანი მომხმარებელია და აქედან გამომდინარე, მომხმარებელთა უფლებების დაცვა ნებისმიერი სამართლებრივი სახელმ-

¹ ჭეჭელაშვილი ზ. „სახელმწიფოებო სამართალი“, თბილისი 2010, გვ. 10.

² ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთი მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორე მხრივ, საქართველოს შორის, იხ.: http://eeas.europa.eu/georgia/pdf/eu-ge_aa-dcfta_en.pdf

წიფოს უმთავრესი ამოცანაა. ევროპული სამართლის ქვეყნებისთვის აპრიორია მომხმარებელზე ორიენტირებული კანონმდებლობის შექმნა, რადგან თანამედროვე სამართალი პიროვნების უზენაესობას აღიარებს, ხოლო პიროვნების უზენაესობის განმსაზღვრელი ფაქტორი მისი უფლებებისა და თავისუფლებების მაქსიმალური ეფექტურობით რეალიზებაა.

აღსანიშნავია, რომ პირველად, ქუჩაში დადებული ხელშეკრულება და მასთან დაკავშირებული საკითხები მოწესრიგდა არაკომერციული დაწესებულებების ფარგლებს გარეთ მიღწეული მოლაპარაკების გზით დადებული ხელშეკრულების დროს (ქართული სამართლის მიხედვით – ქუჩაში დადებული ხელშეკრულება) მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ ევროპული საბჭოს 1985 წლის 20 დეკემბრის 85/577 დირექტივაში (Council Directive 85/577 EEC of 20 December 1985 to protect the consumer in respect of contracts negotiated away from business premises).³ მოგვიანებით, ზემოაღნიშნულ დირექტივას დაემატა კიდევ ერთი – დისტანციური ხელშეკრულებების დროს მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ ევროპარლამენტისა და ევროპული საბჭოს 1997 წლის 20 მაისის 97/7/EC დირექტივა (Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council of May 1997 on the protection of consumers in respect of distance contracts),⁴ რომელიც ერთგვარად ავსებდა მის წინამორბედს.

თუმცა, თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარებამ და სამომხმარებლო ბაზრის არეალის გაფართოებამ შედარებით ახალი რეგულაციების შექმნის აუცილებლობა წარმოშვა. აქედან გამომდინარე, ევროპარლამენტმა შეიმუშავა ახალი დირექტივა და დღეის მდგომარეობით, ქუჩაში დადებულ ხელშეკრულებას და მასთან დაკავშირებულ საკითხებს ევროპული სამართლის ქვეყნების უმრავლესობა არეგულირებს მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ ევროპარლამენტისა და ევროპუ-

---

³ Council Directive 85/577 EEC of 20 December 1985 to protect the consumer in respect of contracts negotiated away from business premises. იხ.: ბმულზე: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31985L0577:en:HTML>

⁴ Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council of May 1997 on the protection of consumers in respect of distance contracts იხ.: ბმულზე: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:31997L0007&from=en>

ლი საბჭოს 2011 წლის 25 ოქტომბრის დირექტივით (Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/EEC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/EEC and Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council, შემდგომში დირექტივა).⁵

ახალი დირექტივის მიზანი იყო, უკვე არსებული გამოცდილების საფუძველზე, მოეხდინა იმ ხარვეზების და შეუსაბამობების აღმოფხვრა, რაც არსებობდა. ამასთან, დირექტივამ დაამკვიდრა ზოგადი წესები დისტანციურ და ქუჩაში დადებულ ხელშეკრულებებთან მიმართებაში, რაც საშუალებას აძლევს წევრ სახელმწიფოებს თავიანთი შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა ერთგვარ შესაბამისობაში მოიყვანონ დირექტივასთან და ამით უზრუნველყონ მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მაღალი გარანტი.

3. ქუჩაში დადებული ხელშეკრულების მხარეები

ქუჩაში დადებული ხელშეკრულების ერთ-ერთი მახასიათებელი ნიშანი – მისი მხარეებია. სსკ-ის 336-ე მუხლის მიხედვით, მხარეებს წარმოადგენენ „მომხმარებელი“ და „საკუთარი სარეწის ფარგლებში მოვაჭრე პირი.“⁶

---

⁵ Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/EEC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/EEC and Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2011.304.01.0064.01.ENG

⁶ მომხმარებელსა და საკუთარი სარეწის ფარგლებში მოვაჭრე პირს შორის ქუჩაში, სახლის წინ და მსგავს ადგილებში დადებული ხელშეკრულება ძალაშია მხოლოდ მაშინ, თუ მომხმარებელი ერთი კვირის ვადაში ხელშეკრულებას წერილობით არ უარყოფს, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ხელშეკრულების შესრულება ხდება მისი დადებისთანავე.

საქართველოს 1996 წლის კანონი „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“, მომხმარებელს განმარტავდა როგორც ფიზიკურ პირს, რომელიც პირადი საჭიროებისათვის საქონელს (სამუშაოს, მომსახურებას) იყენებდა, იძენდა, უკვეთავდა ან ასეთი განზრახვა ჰქონდა. მომხმარებლის განმარტებას ასევე, შეიცავს საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის 2006 წლის 17 მარტის N3 დადგენილება, რომლის მე-3 მუხლის „ლ“ პუნქტის მიხედვით, მომხმარებელი არის პირი, რომელიც საკუთარი მოხმარებისთვის იყენებს ან განზრახული აქვს გამოიყენოს საერთო სარგებლობის ელექტრონული საკომუნიკაციო ქსელებითა და საშუალებებით განხორციელებული მომსახურება და მიზნად არ ისახავს მის შემდგომ მიყიდვას სხვა მომხმარებელზე. იურიდიული ენციკლოპედიის მიხედვით კი, მომხმარებელი არის მოქალაქე, რომელსაც სურს შეიძინოს ან შეუკვეთოს რაიმე, საქონლის, მომსახურების შემძენი, შემკვეთი ან გამოიყენებელი პირადი ან ოჯახური და სხვა საჭიროებისთვის, რაც არ უკავშირდება სამეწარმეო საქმიანობის განხორციელებას.⁷

სამწუხაროდ, თუ რა იგულისხმება ტერმინში: „საკუთარი სარეწის ფარგლებში მოვაჭრე პირი,“ ამას ზემოაღნიშნული კანონი „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ არ განმარტავდა. სავარაუდოდ, მასში სწორედაც რომ მეწარმე (მოვაჭრე) სუბიექტი მოიაზრება. ამასთან, საკამათოა ტერმინში „პირი“ იგულისხმება მხოლოდ ფიზიკური პირი, თუ მასში უნდა მოვიაზროთ ასევე, იურიდიული პირიც. სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, პირი შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური, ასევე იურიდიული.

ქართული კანონპროექტი კი, უკვე ხაზგასმით, ქუჩაში დადებული ხელშეკრულების მხარეებად მოიაზრებს „მომხმარებელსა“ და „მოვაჭრეს“.⁸ კერძოდ, მე-3 მუხლის „ა“ პუნქტის თანახმად, მომხმარებელი არის ფიზიკური პირი, რომელსაც სთავაზობენ ან რომელიც იძენს ან შემდგომ იყენებს საქონელს ან მომსახურებას პირადი მოხმარების და არა მისი სამეწარმეო ან სხვა პროფესიული საქმიანობის მიზნით. ხოლო, „მოვაჭ-

---

⁷ თებელაშვილი ს., იურიდიული ენციკლოპედია, თბილისი 2008, 373.
⁸ „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი (კანონპროექტი) იხ.: ბმულზე <http://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/120599>

რე,“ ამავე მუხლის „ბ“ პუნქტის მიხედვით, არის სამეწარმეო ან სხვა პროფესიული საქმიანობის ფარგლებში საქონლის შემთავაზებელი ან/და გამყიდველი, ასევე, მომსახურების გამწვევი ფიზიკური ან იურიდიული პირი. დღეს არსებული ნორმისგან განსხვავებით, კანონპროექტი უკვე მხარეთა დეტალურ დეფინიციას შეიცავს.

ქართველი კანონმდებლისგან განსხვავებით, საკმაოდ კონკრეტულ განმარტებას ახდენს გერმანელი კანონმდებელი, რომელიც მხარეებად მოიაზრებს მომხმარებელსა და მეწარმეს. გსკ-ის მე-13 პარაგრაფის მიხედვით, მომხმარებელი (Verbraucher) არის ნებისმიერი ფიზიკური პირი, რომელიც გარიგებას დებს იმ მიზნით, რაც არ განეკუთვნება მის სამეწარმეო და პროფესიულ საქმიანობას⁹ და მე-14 პარაგრაფის მიხედვით, მეწარმე (Unternehmer) არის ფიზიკური ან იურიდიული პირი, ანდა უფლებაუნარიანობის მქონე ამხანაგობა, რომელიც გარიგების დადებისას მოქმედებს სამეწარმეო ან დამოუკიდებელი პროფესიული საქმიანობის ფარგლებში.¹⁰

ღირექტივის მიხედვით კი, ამ ტიპის ხელშეკრულების მხარეები არიან მომხმარებელი (Consumer) და მოვაჭრე (Trader). ღირექტივის მე-2 მუხლის მიხედვით, მომხმარებელი არის ნებისმიერი ფიზიკური პირი, რომელიც ამ ღირექტივით გათვალისწინებულ ურთიერთობებში მოქმედებს იმ მიზნებისთვის, რომელიც არის მისი ვაჭრობის, საწარმოს, საქმიანობისა და პროფესიის ფარგლებს გარეთ. ხოლო მოვაჭრე არის ნებისმიერი ფიზიკური და იურიდიული პირი, მიუხედავად იმისა, წარმოადგენს ის კერძო, თუ საჯარო სამართლის პირს, რომელიც მოქმედებს მათ შორის, სხვა პირის მეშვეობით, როგორც თავისი სახელით, ასევე მისი დავალებით, რომელიც წარმოადგენს მისი ვაჭრობის, საწარმოს, საქმიანობისა და პრო-

⁹ § 13 BGB – Verbraucher ist jede natürliche Person, die ein Rechtsgeschäft zu einem Zwecke abschließt, der weder ihrer gewerblichen noch ihrer selbständigen beruflichen Tätigkeit zugerechnet werden kann.

¹⁰ § 14 BGB – (1) Unternehmer ist eine natürliche oder juristische Person oder eine rechtsfähige Personengesellschaft, die bei Abschluss eines Rechtsgeschäfts in Ausübung ihrer gewerblichen oder selbständigen beruflichen Tätigkeit handelt. (2) Eine rechtsfähige Personengesellschaft ist eine Personengesellschaft, die mit der Fähigkeit ausgestattet ist, Rechte zu erwerben und Verbindlichkeiten einzugehen.

ფესიის ფარგლებს, იმ ხელშეკრულებებთან დაკავშირებით, რომლებზეც ვრცელდება ზემოაღნიშნული დირექტივა.

მართალია, ტერმინოლოგიურ მხარეს დიდი შინაარსობრივი დატვირთვა ამ შემთხვევაში ნაკლებად აქვს, მაგრამ უპრიანი იქნებოდა, ქართულ კანონმდებელს პირდაპირ და გარკვევით მიეთითებინა ხელშეკრულების მხარეები და შესაბამისად, მოეხდინა მათი განმარტება. ბუნდოვანი ტერმინები ხომ ყოველთვის საეჭვო დამოკიდებულების „მსხვერპლია.“

4. ქუჩაში დადებული ხელშეკრულების დადების ადგილი

ქუჩაში დადებული ხელშეკრულების მთავარი დამახასიათებელი ნიშანი ის არის, რომ მისი დადება ხდება „არასახელშეკრულებო გარემოში“, ისეთ ადგილას, სადაც ადამიანი მიზნად არ ისახავს ხელშეკრულების დადებას და ეს მოულოდნელად ხდება. სწორედ „მოულოდნელობის ეფექტს“ აქვს გადამწყვეტი მნიშვნელობა ამ ტიპის ხელშეკრულებების დროს. „ამგვარი ხელშეკრულებები, როგორც წესი, შემთხვევით იდება ისე, რომ მომხმარებელი წინასწარ არ არის მზად მათთვის; მას არ აქვს სრული წარმოდგენა დასადებ ხელშეკრულებაზე, ინფორმაცია საბაზრო ფასების თაობაზე.“¹¹ თუმცა, აღსანიშნავია, რომ მიუხედავად არასრული ინფორმირებულობისა, მომხმარებელს მაინც იზიდავს მსგავსი ტიპის ხელშეკრულებები, ის „განიცდის თვითკმაყოფილებას, როდესაც მისდამი გამოვლენილია ინდივიდუალური ყურადღება, განსაკუთრებით სახლში ვიზიტისას.“¹²

სსკ-ის 336-ე მუხლის მიხედვით, ხელშეკრულების დადების ადგილი შეიძლება იყოს: „ქუჩაში, სახლის წინ და მსგავს ადგილებში,“ რაც „გან-

¹¹ ჭანტურია ლ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მესამე, თბილისი 2001, 150.

¹² ქარდავა ე., მომხმარებელთა უფლებების დაცვის ევროპული სტანდარტების შედარებითსამართლებრივი მიმოხილვა ქუჩაში დადებული ხელშეკრულების მაგალითზე, ჟურნ. „ქართული სამართლის მიმოხილვა“ – სპეციალური გამოცემა, თბილისი 2007, 134.

მარტებს მოითხოვს, რადგანაც ქუჩის, პირდაპირი მნიშვნელობით, გაგებამ შეიძლება ბევრი გაუგებრობა გამოიწვიოს.“ შესაძლოა ნივთების გამოფენა-გაყიდვა ორგანიზებული იყოს ქუჩაში, სახლის წინ და ა.შ. ამ დროს რაიმე ნივთის შექმნა ადგილმდებარეობის გამო ნამდვილად წარმოადგენს ქუჩაში დადებულ ხელშეკრულებას, მაგრამ ის ვერ დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 336-ე მუხლით, რადგან ამ დროს მომხმარებელი მზად იყო ხელშეკრულების დასადებად. ტერმინი „საკუთარი სარეწი“ ზოგადად, მომსახურების გამწევი პირის, ან საქონლის მიმწოდებლის მუდმივ ადგილსამყოფელად მიიჩნევა, მაგრამ ამ შემთხვევაში არ წარმოადგენს კონკრეტულ ადგილზე არსებული სარეწის მუდმივ ადგილსამყოფელს.

კანონპროექტის მიხედვით კი, ხელშეკრულება ითვლება ქუჩაში დადებულად, თუ ის იდება მოვაჭრის სარეწის (სამეწარმეო საქმიანობის ადგილი) ფარგლებს გარეთ და მოითხოვს მოვაჭრისა და მომხმარებლის ფიზიკურ თანყოფას, ასევე, რომელიც იდება მოვაჭრის სარეწის ფარგლებში ან დისტანციურად, მაგრამ დაუყოვნებლივ მას შემდეგ, რაც მომხმარებელმა აღნიშნულის თაობაზე პირადად და ინდივიდუალურად შეთავაზება მიიღო მოვაჭრის სარეწის ფარგლებს გარეთ.

სამწუხაროდ, გემოხსენებული ნორმის ქართული ანალოგი არ შეიცავს დეტალურ დეფინიციას ხელშეკრულების დადების ადგილის განსაზღვრასთან დაკავშირებით. მეცნიერული თვალსაზრისითაც, აღნიშნული საკითხი შესწავლილი არ არის. მხოლოდ სსკ-ის კომენტარშია განხილული სამი შემთხვევა, რომელიც განმარტავს, თუ რა იგულისხმება 336-ე მუხლში, ხელშეკრულების დადების ადგილში.¹³ მომხმარებელს კი, საკმაოდ აბნევს ნორმის ბუნდოვანი შემადგენლობა და სათაური. ეს ყველაფერი თავის მხრივ, საკმაოდ ართულებს პრაქტიკაში გემოაღნიშნული ნორმის გამოყენებას. სწორედ ამიტომ, ქართულ რეალობაში ამ მუხლის გამოყენება ფაქტიურად არ ხდება.

ქუჩაში დადებული ხელშეკრულების დეტალურ დეფინიციასა და ამ ტიპის ხელშეკრულების დადების ადგილს განმარტავს დირექტივა, რომლის

---

¹³ ჭანტურია ლ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მესამე, თბილისი 2001, 151-153.

მიხედვით, საქმიანობის ფარგლებს გარეთ (ქუჩაში დადებული ხელშეკრულება) დადებული ხელშეკრულება უნდა განიმარტოს, როგორც მომხმარებლისა და მეწარმის ერთად ყოფნის დროს მათ შორის დადებულ ხელშეკრულებად, ისეთ ადგილას, რომელიც არ წარმოადგენს მეწარმის კომერციული საქმიანობის განხორციელების ადგილს და შეიძლება წარმოადგენდეს, მაგალითად, მომხმარებლის საცხოვრებელ და სამუშაო ადგილს. ამ ტიპის ხელშეკრულების დეფინიციაში, ასევე უნდა იგულისხმებოდეს ის სიტუაცია, როდესაც მომხმარებელმა შეთავაზება ხელშეკრულების დადების თაობაზე მიიღო პირადად და ინდივიდუალურად არასახელშეკრულებო გარემოში, მაგრამ ხელშეკრულების დადება მოხდა ამის შემდეგ, დაუყოვნებლივ, მეწარმის კომერციული საქმიანობის ფარგლებში ან მხარეთა დაუსწრებლად დისტანციური კომუნიკაციების საშუალებით. ამ მუხლის დეფინიცია არ უნდა მოიცავდეს სიტუაციებს, რომლის დროსაც მეწარმე თავდაპირველად მიდის მომხმარებლის სახლში, რათა გაუწიოს კონსულტაცია, წარუდგინოს ხარჯთაღრიცხვა ან განახორციელოს აზომვითი საქმიანობა და მხოლოდ ამის შემდეგ, დროის გარკვეული მონაკვეთის გასვლის შემდეგ, ხელშეკრულება დაიდოს მეწარმის კომერციული საქმიანობის განხორციელების ფარგლებში ან დისტანციური კომუნიკაციის საშუალებით. ამ შემთხვევებში, ხელშეკრულება არ ითვლება დაუყოვნებლივ დადებულად, რადგან მომხმარებელს ჰქონდა საკმარისი დრო ხელშეკრულების დადებაზე, რათა გაეაზრებინა მეწარმის მიერ წარმოდგენილი შეფასება.¹⁴ საქმიანობის ფარგლებს გარეთ (ქუჩაში დადებული ხელშეკრულება) დადებულ ხელშეკრულებებში ასევე, მოიაზრება ის შენაძენები, რომელსაც მომხმარებელი ახორციელებს მეწარმის მიერ ორგანიზებული ექსკურსიების დროს, როდესაც ხდება პროდუქციის გასაყიდად შეთავაზება.

---

¹⁴ Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/EEC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/EEC and Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council. Preamble (21) 304/67. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3A0J.L_.2011.304.01.0064.01.ENG

გერმანულ კანონმდებლობასთან მიმართებით უნდა აღინიშნოს, რომ 2014 წლის 13 ივნისიდან გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში მოქმედებს კანონი მომხმარებელთა უფლებების დაცვის დირექტივის იმპლემენტაციასთან დაკავშირებით,¹⁵ რომელმაც ძირეული ცვლილებები შეიტანა ქუჩაში დადებული ხელშეკრულების მარეგულირებელ ნორმებში. გერმანელმა კანონმდებელმა სრულად გაიზიარა ევროპელი კანონმდებლის მიერ შემუშავებული დირექტივა და პრაქტიკულად, სრულად მოახდინა მისი რეცეფცია შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებლობაში.¹⁶ შეიცვალა ამ ტიპის ხელშეკრულების სახელწოდება, რომლის მიხედვითაც ქართულ სამართალში დამკვიდრდა ტერმინი – ქუჩაში დადებული ხელშეკრულება. კერძოდ, გერმანული სამართლის მიხედვით, მას ერქვა *Haustürgeschäft* – შემოსასვლელ კართან დადებული ხელშეკრულება, დღეს მოქმედი რეგულაციებით კი, მას უკვე *Außerhalb von Geschäftsräumen geschlossene Verträge* – სამეწარმეო საქმიანობის ფარგლებს გარეთ დადებული ხელშეკრულებების სახელით მოიხსენიებენ, როგორც მის ევროპულ ანალოგს – *Off-premises contracts*.¹⁷ მიუხედავად იმისა, რომ ქუჩაში დადებული ხელშეკრულება სსკ-ში უკვე საკმაოდ დიდი ხანია მოწესრიგებულია, ამ მუხლის პრაქტიკაში გამოყენება ქართულ სამართლებრივ რეალობაში არ ხდება, რაც დაკავშირებულია ნორმის შემადგენლობის ბუნდოვანებასთან. ბუნდოვანია, როგორც ამ ტიპის ხელშეკრულებების დადების ადგილი, ასევე მხარეთა უფლება-მოვალეობები და მათი ურთიერთობის სამართლებრივი შედეგები. აქედან გამომდინარე, საკმაოდ დადებითად შეფასდება, თუ ქართველი კანონმდებელი გაითვალისწინებს უკვე არსებულ საერთაშორისო პრაქტიკას და ქუჩაში დადებული ხელშეკრულების სახელთან მიმართებაში, გაურკვევლობის თავიდან აცილების მიზნით, ნორმის სახელწოდების ცვლილების შესაძლებლობასაც განიხილავს, მა-

¹⁵ Gesetz zur Umsetzung der Verbraucherrechtlichlinie und zur Änderung des Gesetzes zur Regelung der Wohnungsvermittlung (VerbrRRLUG). იხ.: ბმულზე: <http://www.buzer.de/gesetz/10934/index.htm>.

¹⁶ Prütting/Wegen/Weinreich/Stürner §312 Rn. 1.

¹⁷ German Civil Code in English იხ.: ბმულზე: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p1070

გალითად, „არასახელშეკრულებო გარემოში დადებული ხელშეკრულება“¹⁸ ან „მეწარმის საქმიანობის ფარგლებს გარეთ დადებული ხელშეკრულება“, როგორც ეს დირექტივის მიხედვით არის დადგენილი. აღნიშნული ხელს შეუწყობს ნორმის გამოყენებასთან დაკავშირებული პრობლემის აღმოფხვრას, რათა ის პრაქტიკაში უფრო აპრობირებადი გახდეს.

5. დასკვნა

სამართლის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფუნქციაა უზრუნველყოს მხარეთა თანასწორობა ნებისმიერი ტიპის ურთიერთობებში. ქუჩაში დადებული ხელშეკრულების დროს, მომხმარებელი უფრო ნაკლებად დაცული მხარეა. შესაბამისად, ქართველი კანონმდებელი სამართლებრივ აქტებში თავდაცვითი მექანიზმების იმპლემენტირებით ცდილობს უზრუნველყოს მომხმარებელთა უფლებების, როგორც ამ ურთიერთობის მონაწილე „სუსტი“ მხარის დაცვა. წინამდებარე სტატიაში განხილული საკითხები, საშუალებას იძლევა შემუშავდეს გარკვეული ტიპის რეკომენდაციები. კერძოდ:

1. აუცილებელია განისაზღვროს ხელშეკრულების დადების ადგილი. კერძოდ, დაზუსტდეს, თუ რა იგულისხმება სსკ-ის 336-ე მუხლში აღნიშნულ „ქუჩაში, სახლის წინ და მსგავს ადგილებში“ დადებულ ხელშეკრულებაში. იმისათვის, რომ ნორმის მიზანი მიღწეულ იქნას, აუცი-

¹⁸ ტერმინი „არასახელშეკრულებო გარემო“ ერთგვარი ნოვაციაა ქართულ სამართალში. მასში იგულისხმება ყველა ის ადგილი, სადაც მომხმარებელი არ ელის ხელშეკრულების დადებას, არ არის მზად სახელშეკრულებო ურთიერთობებისთვის, არ აქვს საკმარისი ინფორმაცია და მისგან დამოუკიდებელი გარემოებების გათვალისწინებით ხდება ასეთი ურთიერთობის მონაწილე. ქუჩაში დადებული ხელშეკრულების მთავარი მახასიათებელი ნიშანი სწორედ ის არის, რომ ხელშეკრულების დადება ხდება ისეთ ადგილას, სადაც მომხმარებელი საერთოდ არ იყო მზად მის დასადავებად. „არასახელშეკრულებო გარემო“ თავისი არსით უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე „ქუჩაში დადებული ხელშეკრულება“, რომელიც ხელშეკრულების დადების არეალს, სახელწოდებიდან გამომდინარე, ერთგვარად ბლუდავს.

ლებელია მათი განმარტება. მომხმარებელმა ზუსტად უნდა იცოდეს, თუ რა ადგილას დადებული ხელშეკრულების დროს აქვს მას უფლება უარი თქვას მასზე, სათანადოდ დადგენილ ვადაში.

2. დადებითად შეფასდება, თუ ხელშეკრულების დასახელება: „ქუჩაში დადებული ხელშეკრულება“ შეიცვლება უკვე არსებული საერთაშორისო პრაქტიკის გათვალისწინებითა და გაურკვეველობის თავიდან აცილების მიზნით.
3. საკმაოდ მნიშვნელოვანია დაიხვეწოს ხელშეკრულების მხარეთა განმსაზღვრელი ტერმინები. განსაკუთრებით, აუცილებელია განიმარტოს, თუ რა იგულისხმება ტერმინში – „საკუთარი სარეწის ფარგლებში მოვაჭრე პირი.“

აღსანიშნავია, რომ ნორმის ბუნდოვანების გამო, საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა არ იცნობს არცერთ გადაწყვეტილებას ქუჩაში დადებულ გარიგებებთან დაკავშირებით. სსკ-ის 336-ე მუხლის დღეს არსებული მუხლი ე.წ. „მკვდარი ნორმა“, რომლის პრაქტიკაში გამოყენება შინაარსის ხარვეზის გამო, არ ხდება.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ქართველი კანონმდებლის მცდელობა, დაიცვას მომხმარებელთა უფლებები, ძალზედ მნიშვნელოვანია და მისი დახვეწის შემთხვევაში ეჭვგარეშეა, რომ ის საკმაოდ გამოყენებადი იქნება სამომხმარებლო ბაზარზე. ამ ნორმის მთავარი მიზანი ხომ მომხმარებლის „სუსტი მხარის“ უფლებების დაცვაა.

აღნიშნული რეკომენდაციების გათვალისწინება ხელს შეუწყობს როგორც მომხმარებლის, ისე მისი კონტრაჰენტის უფლებებისა და ინტერესების უკეთ რეალიზებას. თითოეული ადამიანის ინტერესებზე ორიენტირებული კანონმდებლობის შექმნა და მათი უფლებების დაცვის მაღალი სტანდარტების უზრუნველყოფა ხომ ნებისმიერი სამართლებრივი სახელმწიფოს უმთავრესი ამოცანაა.

